

A *Judit* című drámakötet szerzője kétségtelenül nagyon sokat akar mondani, de – sajnos – keveset tud közölni, s azt sem elfogadható, nem irodalmi formában, eszközökkel és szinten teszi. Kár, mert szenvedélyesen gondolkodik a világról.

GEROLD László

AZ ÁLOMKERTTŐL A VADÁSZKRÓNIKÁIG

Majoros Sándor: *A visszhangkísérlet*. Gemma Könyvek 24. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1989

Sokszínű, élethelyzetekben és alakokban gazdag, többretegű novellavilág. A kifejezésbeli frissesség mellett a gyűjtemény nem elhanyagolható erénye az irodalmi folytonosság fenntartása, a vajdasági magyar irodalom hagyományaihoz és irányaihoz való kötődés – annak a ténynek a felmutatása ez, miszerint a harsogó lázadás látványos gesztusai nélkül is lehet figyelemre érdemeset teremteni.

A kötetben négy elbeszéléscsoportot különíthetünk el. Az első réteg körülhatárolásakor a Csáth Géza teremtette kifejezésmódot és tematikát, a lélektani beállítottságot figyelhetjük meg egybemosódva a couleur locale-ból kinőtt novellákkal. A kötet második ciklusában történelmi korok megidézése a cél Majtényi nyomdokain haladva, de ugyanitt a fantasztikus novella, a sci-fi hagyománya is jelen van, s ez Varga Zoltán regényével, a *Méregkeverővel* kapcsolatban állhat.

Az Álomkert című novella a bűn és a vágy fojtott kísértetvilágával közeli rokona A varázsló kertjének. A mű leírásai mentesek ugyan a szecessziós „indáktól”, a hasonlóság mégis szembeötlő: „Közben az árnyékok előbújtak a szögletekből, a rózsafát pedig láthatatlan ujjak cirógatták végig. Aztán az ujjak összekapaszkodtak, és ördögszél lett belőlük. A mezőn gyakorta láttunk ilyen légörvényeket, de ez nyugtalanítóbb volt, mert a hátunk mögött surrogott. Hallottam, hogy zörögve törtet árkon-bokron át, s mielőtt a nyakamat behúzhattam volna, máris ott fűtyült mellettem. Rángatta a gatyám szárát, homokot fújt az arcomra; valósággal megvakított. Őcsém azonnal bögni kezdett. Az ördögszél foszlányokra szagatta a hangját, aztán átcihelődött a terasz korlátján, és a gyümölcsfák felé vette az irányt. Nem ért el még fél útig sem, máris gyengülni látszott. Elejtette a szalmaszálakat, szétszórta a leveleket, és elenyészett valahol a kerítés közelében”. A bűn itt még ellopott és meglékelt görögdinnyeket, döglött macskákat jelent, a Diana című elbeszélésben viszont már sötétedik a kép. A vágy ösztökelte gyerekek a játék mezsgyéjétől a kín percein át a halál határsávjáig sodródnak. A Ciklāmenparázs a fokozás további lehetőségét teremti meg. A véletlen mechanizmusa helyett a szándékoság, a megfontoltság révén jut el a novellahős a vétek, a bűn kategóriájáig. A bűnöző apa emléke és a hisztérikusan agresszív anya váltja ki a gyilkolási kedvet, a világ elpusztításának a vágyát.

A Diana hősei egy kicsit környezetünk rabjai is, azé a környezeté, amely a kötet következő három írásában hangsúlyos elemmé, lényeges motivációs tényezővé női ki magát. A „helyi színek”, a bácskai táj légmentesen záruló üvegburája alatt józan, rideg világ feszül. A Megkövetés Burgmüllerei például jellegzetes képviselői a paraszti létnek,

az anyagiasság, a haszon szférájának. Nem ábrándoznak, nem kutatják a jövő titkait, csak a kézzelfogható dolgokat szeretik, s egyetlen értéket ismernek: a munkáét. Génjeikben, vérükben hordozzák a grószpapa által átörökített jelszót, életük vezérelvét: „Dolgozz, egyél, aludj!” A lázadás, a kitörés vágya nem sokáig szorítható háttérbe. A művészet és a tudomány erejében bízva kísérli meg a határok átlépését a család két tagja. Hanzi, a nagybácsi szakad ki elsőként a föld, a szántó sarából a gép erejébe vetett hitével, a repülést, a szabadságot jelentő légballoonok szeretetével. Neki sikerül szembeszállnia a családot leláncoló tradícióval, a maga kezébe venni életének irányítását. A mediterrán azúrjába olvadva tűnik el a falu szeme elől, s ettől a perctől kezdve a Burgmüllerek számára látszólag megszűnik létezni. Az ifjabb generáció ellenben, a család fiai, főleg Johann, szinte mitikus ihletettséggel tekint Hanzi emléke felé, aki „kiváltságos lény volt: a távollévő, akinek tuják és narancsfák szegélyezték az otthonát”. Johann a művészet, a festészet felé indul, de nem ér célba, az erőszak derékba tör a változás, a változtatás kísérletét. Mert műterem és festék helyett neki egy istálló és cseppenként összegyűjtött szúnyogvár az osztályrésze, ez minden, amit környezetének mentalitása nyújtani képes és akar. A következő novella „művész hőse” Johannak, a színvak festőnek az örököse. Maga az írás címe is egyértelműen jelzi a téma lényegét, a kapcsolódási pontot: Szekrénybe zárt dallamok. A zene bűvös hangjai igézik meg Kenderes Lacit, a parasztiút. A menekülés szándéka nála már inkább ösztönös, semmint tudatos, nem jut el a tettig, hiszen maga a gondolat is torzó marad alkoholgőzbe fúlva. Laci, hogy elkerülje Johann kálváriáját, inkább a meghátrálás, az egyéniség feladásának az útjára lép, a sárba ragadt csöndet választja a dallamok varázsa helyett: „Fölvett a kocsiútról egy marék sarat, és mindkettőjük fülét betapasztotta. Aztán a kocsmajtó felé fordult, és várt. Mikor megszólalt a villanyzongora, elmosolyodott. A varázslatos szerszám csak vergődött, mint a szekrénybe zárt rádiókészülék.”

Korunk egyik aktuális jelenségét – a vendégmunkás életformát – jeleníti meg a Epereszédők című elbeszélés is. Dóczi Rozi néni és Kovács Vera párharca maradiság és haladás összecsapását is jelképezhetné, a csoportszellem egyéniségromboló és -beolvasztó hatását is szimbolizálhatná.

Az első ciklust záró novellák mintegy összegezik a tanulságot, miszerint a vajdasági föld él, mocsarai és állóvizei lélegeznek, csak éppen a változás hullámai kerülik el széles ívben a vidék lelkeit a felszínen tapasztalható technikai haladás ellenére. Él és vonz, mindörökké magához láncol a gyűlöltre szeretett bácskai sár, mely láthatatlan rétegekben rakodik az aszfaltutakra. Minden lázadás eleve halálraítélt, hiszen a Burgmüllerek Hanzija is ebben a földben végzi, a Visszatérés Bácskába mérnökét szintén ide húzzák vissza a gyermekkor emlékképei, s az idegenlégiós Joci ugyancsak megtér, hogy eljárja a maga „tollas táncát”.

A kötet második ciklusát vizsgálva a sci-fi és történelmiség, a történelmi elbeszélés területére lépünk. Az előbbi a könyv címadó novellája, az utóbbit pedig a Vadászkrónika képviseli. A Visszhangkísérlet sorait követve egy a fantasztikum jelmezébe öltözött parabolisztikus történet olvasói lehetünk. Az itt megformált világ az élet, a változás igénléséig jut el ellentétben a gyűjtemény többi darabjával. Az elbeszélés cselekménye ebben az esetben is két egymással szembenálló gócpontból indul. A belváros és a külváros más-más életelvet tekint a magáénak, az előbbi a csönd, a tökéletes izoláció atomjaira épül, az utóbbi, a hozzánk közelebb álló, a „zaj” birodalmaként szerepel. Joachim Zar-

ven, a hegedűművész képtelen elfogadni azokat a szabályokat, melyek szerint a zöreje, a hang az erőszak és az indulatkitörések egyedüli okozója, a Társadalom Nagy Visszhangjának, a háborúnak a kiváltója. Tovább építve az elméletet, a titalom minden olyan hanghatásra kiterjed, amely érzelmi befolyásoltság alatt áll (fütty, ének, hangszeres zene). Azt jelentené ez, hogy a zene a fejlődés legfőbb kerékkötőjeként kezelendő? Zárva kételye és későbbi kitörése az abszolút csend határai közül indokolt. A külváros felé tartva megfogalmazza a kérdést: „Ki garantálja, hogy az indulatok teljes kiiktatása nem eredményez az eddiginél is nagyobb anarchiát?” A kételkedés helyét hamarosan egy kiforrott életprogram foglalja el, melynek mellékzöngéiben a futuristák harcos robbanásvágya feszül: „Be fogom bizonyítani, hogy tévednek. Az élet energia, az energia pedig rombolás. Az alkotás szépsége a rombolás szépsége is. Fejlődni nem lehet másképpen, csak pusztítás árán. A régít előbb el kell pusztítani, hogy helyet adhassunk az újnak.”

A Vadászkrónika a história fehér foltjait igyekszik feltárni, magyarázni, s a magyar történelem máig bizonytalan értelmesező gyilkosságát, avagy balesetét, Zrínyi halálát taglalja. Az elbeszélő célja a történelmi légkör minél hitelesebb megidézése, Zrínyi alakjának bemutatása, a politikai cselszövevény feltárása, s a gyilkolás, a pusztítás percének felvillantása, hiszen szó sincsen vadkan okozta balesetről. Zrínyi az átalakulás, a változó politikai áldozata.

Összegezve: Majoros Sándor első kötete aránylag egyenletes színvonalú, figyelemre érdemes könyv.

CSAPÓ Julianna

„REGÉNYVÁROS”

Konrád György: *Agenda, 1. Kerti mulatság*. Magvető, Budapest, 1989

Gyermekvédelmi és városszociológusi tevékenység, politikai és történelmi „revü”... Az első két stációt *A látogató* (1969) és *A városalapító* (1977), a két utóbbit *A cinkos* (1989) és Konrád legfrissebb nagyregénye, a *Kerti mulatság* jelzi. Ha határvonalat szeretnénk húzni Konrád György a magyar próza berkeiben egyre jelentősebbé váltó, eddigi szépirodalmi művei között, az első két regényt sorolnánk az egyik s a két utóbbit a másik csoportba. *A látogató* és *A városalapító* című regényekben ugyanis a hivatal, valamint a hivatal és az egén közötti viszony áll középpontban, amely a társadalmi apparátust tükrözi. *A cinkos* és *A kerti mulatság* regényterében azonban már nem csupán e tükrök, hanem a társadalom, a történelem egész tablója mutatkozik meg, középpontban az egyes hős(ök), illetve a család(ok) életútjával.

A *Kerti mulatság* „regény és munkanapló” (Konrád meghatározása), életrajzi elemekre épülő családregény. A szerző műfaji behatárolását továbbértelmezve, konkretizálva a regény szerkezetére is rámutathatunk: A tíz fejezetre felosztott mű kezdő- és zárórészre viseli magán leginkább a „munkanapló” meghatározását, s az író e kettő közé ékeli családregényének nyolc fejezetét. A szöveg emiatt stilisztikailag is két részre oszlik. A kezdetet képező kezdő- és zárófejezet „teoretikusabb”, mondatai töményebbek, reflexív-